

LAUSUNTO

28.8.2015

OPETUS- JA JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Viite: Lausuntopyyntö 2.7.2015 OKM/55/010/2015

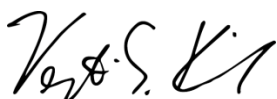
Asia: Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi perusopetuslain 48 f §:n muuttamisesta; aamu- ja iltapäivähoidon maksut

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 200 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 65 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Päivi Nykyri, paivi.nykyri@soste.fi, puh. 045 657 6769

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää saamastaan lausuntopyyntöä.

Lausunnon keskeinen sisältö

Kaikilla lapsilla tulee olla samanlainen mahdollisuus integroitua yhteiskuntaan sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen kaksinkertaistaminen heikentää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan. On oletettavaa, että suureneva osa pienituloisten perheiden lapsia tulee jäämään aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tärkeä tehtävä on antaa lapselle aikuisen läsnäolon tuoma turvallisuuden tunne kasvatuksellisten ja sosiaalisten tavoitteiden lisäksi. Mahdollisuus osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan ehkäisee osaltaan lasten yksinäisyyden tunnetta sekä vähentää syrjäytymistä ja ryhmästä poikkeavuuden tunnetta.

Lapsiperheiden köyhyys on kasvava ongelma. Jotta on mahdollista tukea pienten lasten vanhempien työllistymistä ja työssä pysymistä, tulee varhaiskasvatuspalveluiden olla joustavia, perhelähtöisiä ja edullisia.

Käsitteillä oleva lakimuutosehdotus lyö korville hallitusohjelman tavoitteita. Terveiden edistämisen näkökulmasta lapsiin panostaminen on tuottoista toimintaa pitkällä tähtäimellä. Lasten karsiutuminen aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle vanhempien vähävaraisuuden tai maksukyvyttömyyden takia edistää ongelmien syntymistä tai vaikeutumista.

SOSTE toivoo päättäjiltä ymmärrystä, että kaikille lapsille tulisi tarvittaessa olla mahdollista osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan ilman perheen taloudellisten edellytysten tuomaa rajoitetta.

SOSTE toteaa, että maksujen korotus yhdessä muiden hallituksen esittämien lapsiperheisiin kohdistuvien leikkausten kanssa tuntuu kohtuuttomalta.

SOSTE ei kannata hallituksen esitystä aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottamisesta, koska se:

- asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan
- lisää toiminnan ulkopuolelle jäävien lasten määrää

- heikentää perheiden taloudellista tilannetta ja ostovoimaa
- vaikuttaa vanhempien työssäkäyntiin
- lisää aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle jäävien lasten turvattomuutta, yksinäisyyttä ja vaikeuttaa kaverisuhteiden ylläpitoa
- on ristiriidassa hallitusohjelman lapsiin ja perheisiin kohdistuvien tavoitteiden kanssa
- nostaa esiin huolen kuntien käytäntöjen yhdenmukaisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta liittyen maksun perimättä jättämiseen perheen toimeentulon tai elatusvelvollisuuden vaikeutuessa.

Lausunto

SOSTE näkee hallituksen esityksen erittäin huolestuttavana ja kiinnittää lausunnossa huomiota seuraaviin seikkoihin

1. Lakiehdotuksen keskeinen sisältö

Perusopetuslain 48 f § ehdotetaan muutettavaksi niin, että aamu- ja iltapäivätoiminnan asiakasmaksut korotettaisiin nykyiseen verrattuna kaksinkertaisiksi. Kuukausimaksu saisi olla 570 tunnin osalta enintään 120 euroa ja 760 tunnin osalta enintään 160 euroa kuukaudessa. Lisäksi ehdotuksessa ehdotetaan tiukennettavaksi maksun alentamista tai perimättä jättämistä koskevaa säännöstä. Maksu olisi jätettävä perimättä tai sitä olisi alennettava, mikäli maksun periminen vaikeuttaisi perheen toimeentuloa tai elatusvelvollisuutta. Kunta päättäisi maksuista asetetun enimmäismäärän puitteissa. Enimmäismaksun korotus lisäisi kuntien tuloja. Hallitusohjelmassa on arvioitu, että korotusten vaikutus julkisen talouden säästöihin olisi 10 miljoonaa euroa vuonna 2016 ja vuodesta 2017 eteenpäin 20 miljoonaa euroa vuodessa.

Hallituksen esityksessä perusteluna maksujen korottamiselle pidetään enimmäismaksujen merkittävää jälkeä jäämistä yleisestä hintakehityksestä. Maksujen korotuksen odotetaan kannustavan kuntia järjestämään toimintaa jatkossakin sekä ylläpitämään toiminnan laatua.

Muutoksen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2016

2. Lasten näkökulmasta

Maksujen kaksinkertaistaminen heikentää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Vaikka ehdotuksessa tuodaan esille maksun perimättä jättäminen tai sen alentaminen maksun perimisen vaikeuttaessa perheen toimeentuloa tai elatusvelvollisuutta, on kuitenkin oletettavaa, että suureneva osa pienituloisten perheiden lapsia tulee jäämään aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle mikäli maksuja korotetaan.

Kaikilla lapsilla tulee olla samanlainen mahdollisuus integroitua yhteiskuntaan sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Erityisesti pienituloisten perheiden lapset jäävät helposti myös harrastusten ulkopuolelle, jolloin aamu- ja iltapäivätoiminta antaa mahdollisuuden kodin ulkopuoliseen harrastamiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tärkeä tehtävä on antaa lapselle aikuisen läsnäolon tuoma turvallisuuden tunne kasvatuksellisten ja sosiaalisten tavoitteiden lisäksi.

Turvallisuuden kokemus ja tarve korostuu erityisesti niillä lapsilla, joilla on ongelmia perheessä ja vanhempien voimavarat heikentyneet ja lapset kokevat turvattomuutta. Lasten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää panostaa niihin tekijöihin ja toimintoihin, jotka lisäävät aikuisten mahdollisuuksia antaa lapsille turvallisuuden, läsnäolon ja välittämisen kokemusta.

Lasten kokema yksinäisyys on vakavasti otettava asia. Pienen koululaisen koulupäivä on lyhyt ja ilman ohjattua toimintaa lapsi voi joutua olemaan useita tunteja yksin. Turun yliopiston erikoistutkija, dosentti **Niina Junttilan** mukaan peräti joka viides suomalaislapsi kokee jossain vaiheessa emotionaalista yksinäisyyttä, ja joka kymmenennen kohdalla yksinäisyys jää pysyväksi pahaksi oloksi. Jos iältään noin 5–10 -vuotias lapsi kokee yksinäisyyttä, on suuri todennäköisyys, että yksinäisyys jatkuu nuoruuteen, mikä voi erilaisten seuraamusten kautta tulla yhteiskunnalle kalliiksi. Junttilan mukaan niin lasten vanhempien, opettajien kuin muiden aikuisten tulisi nähdä lasten yksinäisyys, puuttua siihen ja saada heidät mukaan harrastusten ja ryhmätöiden pariin. Tätä näkemystä toivoisi nyt myös päättäjiltä ja tahtoa mahdollistaa kaikille lapsille osallistuminen ohjattuun aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Ryhmästä poisjääminen voi toimia syrjäyttävänä mekanismina. Lapsi voi kokea syrjäytymisen tunnetta ja ryhmästä poikkeavuutta, jos ei voi osallistua ohjattuun toimintaan kouluajan ulkopuolella. Pienten lasten ystävyys ja kaveruussuhteiden

syntymiselle on tärkeää pystyvätkö lapset osallistumaan samoihin toimintoihin, tässä tapauksessa aamu- ja iltapäivätoimintaan.

3. Perheiden näkökulmasta

Lapsiperheiden köyhyys on kasvava ongelma. Jos tavoitteena on tukea pienten lasten vanhempien työllistymistä ja työssä pysymistä, tulisi varhaiskasvatuspalveluiden olla joustavia, perhelähtöisiä ja edullisia.

Tilanteella, että lapset ovat koulupäivän ulkopuolisen ajan ilman ohjattua toimintaa ja turvallista ympäristöä, on oletettavia vaikutuksia huoltajien työhön panostukseen, koska heillä on huoli lapsista ja heidän pärjäämisestä.

Perheissä, jossa huoltajilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin käyttää maksullista aamu- ja iltapäivätoimintaa töidensä takia, maksujen korotus vaikuttaa perheen käytettävissä oleviin tuloihin. Tämä tapahtuu vielä tilanteessa, jossa muiden erilaisten leikkausten kumulatiiviset taloudelliset vaikutukset yksittäisiin perheisiin ovat huomattavia. Tämä voi vaikuttaa siten, että pienituloisten työssäkäyvien perheiden köyhyys- ja toimeentulo-ongelmat lisääntyvät ja ne viimekädessä voivat heijastua muina sosiaalisina ongelmina ja edelleen jopa toimeentulotuen käytön lisääntymisenä. Maksujen korotus voi luoda uuden kannustinloukun pieni- ja keskituloisten työssä käyntiin.

Hallituksen esityksen perusteluosiossa tuodaan esille, että Opetushallituksen seurantakyselyn mukaan vuoden 2014 aikana toimintamaksuista myönnettiin alennuksia tai vapautuksia 79 prosentissa aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävistä kunnista ja tapausten osuus vaihteli suuresti.

On oletettavaa, että hallituksen esittämä toimintamaksujen korotus lisää maksun alennusten ja vapautuksen kysyntää. SOSTE nostaa esiin huolen kuntien käytäntöjen yhdenmukaisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta liittyen maksun perimättä jättämiseen perheen toimeentulon tai elatusvelvollisuuden vaikeutuessa.

4. Hallituksen esitys on ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa

Hallituskauden tavoitteissa terveyden ja hyvinvoinnin osalta mainitaan terveyden edistämisen ja varhaisen tuen vahvistaminen. Lapsi- ja perhepalvelujen tavoitteiksi on kirjattu vanhemmuuden ja matalan kynnyksen palvelujen vahvistaminen sekä hallintorajojen ylittäminen palveluita järjestettäessä. Myös koulua ja varhaiskasvatusta on hallitusohjelman mukaan tarkoitus kehittää tukemaan lapsen hyvinvointia.

Lausuttavana oleva lakimuutosehdotus lyö korville em. hallitusohjelman tavoitteita. Terveyden edistämisen näkökulmasta lapsiin panostaminen on tuottoista toimintaa pitkällä tähtäimellä. Lasten karsiutuminen aamu- ja iltapäivätoiminnan ulkopuolelle vanhempien vähävaraisuuden ja maksukyvyttömyyden takia edistää ongelmien syntymistä tai vaikeutumista. Terveyden edistämisessä tärkeä alue on pienten lasten voimavarojen tukeminen niin, että he saavat mahdollisimman hyvät eväät elämään. Ehdotettu maksujen korotus osuu erityisesti sellaisiin perheisiin, joiden lapset kipeästi tarvitsevat ohjattua toimintaa ja hyötyisivät siitä lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä. Aamu- ja iltapäivätoiminta on kustannustehokasta toimintaa, koska toiminta voidaan nähdä lapsille ja perheille ongelmia ehkäisevänä ja mahdollisuuksia luovana terveyttä moniulotteisesti edistävänä toimintana.

Hallituksen esityksen painopiste keskittyy pääasiassa taloudellisten vaikutusten pohdintaan. Hallitusohjelma painottaa lapsen edun edistämistä, mitä ehdotettava muutos ei vahvista.